

תנ"ך/ החינוך העצמאי

חורבן ותקומה

שם היצירה: חורבן ותקומה.

חומרים: כרזה דיגיטלית.

תיאור התוצר: היצירה היא הבעה רעיונית שנוצרה בשילוב, Canva AI, (ChatGPT), תמונות אותנטיות המבטאות את החורבן והשממה "שועלים הלכו בו", את הירידה הכואבת לגלות "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו" (תהילים קל"ז). ומנגד את "נחמו נחמו עמי" (ישעיה מ') וקול הקורא לבוא לציון כאשר הקב"ה מנתב לנו דרך ומיישר את הגבעות, הרי בפעמי גאולה אנו והנה גשרים ומנהרות, רכבות וכל מיני דרכים מסדרים לנו כדי שהכול יהיה מוכן לגאולה, ממש מחכים רק לתקיעת שופרו של משיח.

כדי לבטא את משמעות החורבן ולקרב אותה לליבונינו, הוספתי תמונות שמבטאות חורבן שאותו אנו חווים בשנה האחרונה, שנת תשפ"ד. האירועים הקשים מאז שמחת תורה ביישובי הדרום ובהמשך המלחמה אף בצפון כנאמר, "מצפון תפתח הרעה" (ירמיה א', י"ד), מחזקים אצלנו את הידיעה כי בגלות אנו ואנו חשים ממש את "הנה אפי וחמתי נתכת אל המקום הזה". רעם המטוסים, האזעקות, הטילים וכיפת ברזל כולם כאן סביבנו לעורר וללחוש שהנה הגיע זמן הגאולה.

תיאור הנושא/הסוגיה/

בספר ירמיה פרק כ' אנו מוצאים נבואת פורענות המדברת על חורבן הבית:

כֹּה-אָמַר ה' אֱלֹהִים, הִנֵּה אֲפִי וְחִמְתִּי נִתְּכַת אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה, עַל-הָאָדָם וְעַל-הַבְּהֵמָה, וְעַל-עֵץ הַשָּׂדֶה וְעַל-פְּרֵי הָאָדָמָה; וּבְעֶרְהָ, וְלֹא תִכְבֶּה" לג וְהָיְתָה נִבְלַת הָעָם הַזֶּה, לְמֶאֱכָל, לְעוֹף הַשָּׁמַיִם, וּלְבְּהֵמַת הָאָרֶץ; וְאִין, מִחֲרִיד לֹב וְהִשְׁבַּתִּי מִעָרֵי יְהוּדָה, וּמִחֲצוֹת יְרוּשָׁלַם, קוֹל שֹׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה: כִּי לְחָרְבָהּ, תִּהְיֶה הָאָרֶץ.

וכן במקומות רבים נוספים בדברי הנביאים.

החורבן הוא נורא, מכביד וקשה, הקושי הגדול שמבצבץ הוא קושי רעיוני, איך אפשר לעמוד בכעס כזה? בצורת, סבל, חורבן, גלות ושכול?

מצד שני, אנו מוצאים בדברי הנביאים דברי נחמה כמו בירמיה פרק ל"א, שם זורע בנו הנביא תקוות לעתיד טוב ולצמיחת העם ובנייתו:

(כז) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר שָׁקַדְתִּי עֲלֵיהֶם, לְנִתּוֹשׁ וּלְנִתּוֹץ וּלְהָרֵס--וּלְהַאֲבִיד וּלְהָרֵעַ: כֵּן אֲשַׁקֵּד עֲלֵיהֶם לְבָנוֹת וּלְנִטְעָה, נָא-ה' (כח) בְּיָמֵים הָהֵם--לֹא-יֹאמְרוּ עוֹד, אָבוֹת אֲכָלוּ בֶסֶר; וְשָׁנִי בָנִים, תִּקְהֶינָה (כט) כִּי אִם-אִישׁ בְּעוֹנוֹ, יָמוּת:

דוגמה נוספת לנבואה שבה אנו מוצאים את אהבת ה' ומקווים לגאולה שלימה בדברי ישעיהו:

(ג) קוֹל קוֹרָא בַּמִּדְבָּר פֶּנוּ דֶרֶךְ ה' יִשְׁרוּ בַּעֲרֵבָה מַסִּילָה לְאֱלֹהֵינוּ (ד) כֹּל גֵּיא יִנְשָׂא וְכָל הַר וּגְבֵעָה יִשְׁפְּלוּ וְהָיָה הָעִקּוֹב לְמִישׁוֹר וְהָרִכְסִים לְבִקְעָה". (ה) וּנְגַלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחֲדוּ כִּי פִי ה' דִּבֶּר... (ט) עַל הַר-גִּבְעָה עָלִי-לָךְ, מִבְּשָׂרְתָּ צִיּוֹן, הָרִימִי בִכְחַ קוֹלְךָ, מִבְּשָׂרְתָּ יְרוּשָׁלַם; הָרִימִי, אֶל-תִּירְאִי, אֲמָרִי לְעָרֵי יְהוּדָה, הִנֵּה אֶלְקִיכֶם. ... (כא) הֲלוֹא תִדְּעוּ הֲלוֹא תִשְׁמָעוּ, הֲלוֹא הִגַּד מְרָאשׁ לְכֶם; הֲלוֹא, הִבִּינוּתֶם, מוֹסְדוֹת, הָאָרֶץ... (כח) הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ, אֶלְקִי עוֹלָם יְהוָה בּוֹרָא קְצוֹת הָאָרֶץ--לֹא יֵיעָץ, וְלֹא יִיגַע: אִין חֶקֶר, לְתַבּוּנָתוֹ. (ישעיהו מ)

רש"י לפסוק ד' מסביר את תיאור הגאולה ואומר: "פשוטו כמשמעו (ממש), לעתיד לבא, עם בוא הגאולה, כל גיא ינשא וכל הר ישפל", כדי שהדרך תהיה חלקה ונוחה לגולים השבים לארץ. רואים מן הפסוקים שהנביאים מבשרים לירושלים על שוב ה' לירושלים, והופעת ה' תהיה בחוזקה למשול על הגויים, ולשלם שכר לבוטחים בו בגלות. עתה שב ה' לקבץ את עדרו ישראל כרועה טוב מהגלויות אל הארץ המובטחת. והוכחה גדולה לעמ"י ולעמים כי "אין עוד מלבדו" כבר אין הסתר פנים, ובכוח השגחתו את עמו יוציא במהרה את עמו מהגלות.

הסבר הדברים בהבנה שבין תיאורי הגלות הקשים לבין הופעת דברי הנחמה, והייאוש הגדול שעם ישראל עלול להרגיש במהלך שנות הגלות הארוכות נמצאים בדברי רבי עקיבא שאמר לחכמי ישראל: "שוב פעם היו עולים לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו: "מפני מה אתה מצחק", אמר להם: "מפני מה אתם בוכים", אמרו לו: "מקום שכתוב בו

'והזר הקרב יומת', ועכשיו שועלים הילכו בו". אמר להן: "לכך אני מצחק, דכתיב ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב 'לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו'', בזכריה כתיב 'עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים'... עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה, בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת... אמרו לו: 'עקיבא נחמתנו, עקיבא נחמתנו' (מכות כד ב).

משמעות הדברים היא שהקושי העצום של הגלות הוא בעצמו התקווה והפתח להתממשות הגאולה.

התובנה/הלקח שלי

הקושי של הגלות הולך ומתעצם ככל שהשנים עוברות, פרעות, רדיפות, גירושים, גזרות קשות ועוד ועוד. העם היהודי נרדף ומוכה מיום שחרב בית המקדש ועד לימינו אנו, והמקור לכל הקושי האדיר והצרות במשך אלפי שנות הגלות הוא חורבן הבית. אנחנו צריכים לדעת, לזכור ולהבין את דברי חז"ל ש"כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו" (ירושלמי, יומא, פ"א). המשמעות המעשית לגבינו היא שמחובתנו לפעול רבות כדי שנוכל לשמוע את קולו של המבשר: "הגיע זמן גאולתכם".

שנת תשפ"ד הייתה שנה קשה, שנה שבה ראינו כיצד נבואות החורבן הכתובות בישעיהו ובירמיהו מתקיימות כמעט אחת לאחת, פרעות, הרג, שכול, אובדן. מצב קשה שלא זכור לנו שנים רבות. התחושות שהתעוררו בנו הן תחושות קשות של ייאוש וחוסר אונים. אנה אנחנו באים?! איך ממשיכים מפה? הנחמה למציאות הקשה נמצאת בדבריו של רבי עקיבא. דווקא מתוך הקושי, דווקא מתוך המציאות הזו שאנחנו רואים איך הקשות שבנבואות מתקיימות, היא זו שנותנת פתח ענק לתקווה מחודשת. הנה, אחרי שאנחנו בעינינו ראינו התגשמות של נבואות, אנחנו עומדים בסוף הגלות ומתפללים ומייחלים שנזכה בעינינו ממש לראות את נבואת הנחמה מתקיימת "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים".

העיסוק בסוגיה, שבתחילה גרם לי לעצב גדול ולתחושת ייאוש, הוביל אותי בסופו של דבר לתחושה של תקווה והבנה שאנחנו בתקופה של פעמי משיח, "הנה זה עומד אחר כותלנו".

דו- שיח (דיאלוג) בין התובנה/הלקח שלי לתוצר היצירתי

היות שמדובר בתוצר שמבטא נבואות מתוך ספר הנביא, במקום לקפוץ קדימה צריך לקחת שני צעדים אחורה ולהיזהר מפרשנות ומהרהורים מיותרים. לדעת שמדובר בנביאים שאיננו מגיעים לקרסוליהם, בבחינת: "אם ראשונים כמלאכים אנו כבני-אדם, ואם ראשונים כבני-אדם אנו כחמורים" (שבת קי"ב). לא מדובר בעוד פרויקט באזרחות או בהיסטוריה, אלא מחשבה שאני מתעסקת עם דברי אלוקים חיים. לכן הדיאלוג שלי לא יהיה עם דברי הנבואות, אלא עם התובנות העולות מדברי הנביאים.

התוצר היצירתי שלי מחולק לשלושה חלקים, בשליש העליון של התמונה – תמונות המבטאות את המאורעות הקשים של שנת תשפ"ד, בשליש התחתון של התמונה – תמונה המבטאת את עוצמת חורבן הבית "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו" (תהילים, קל"ז). השליש האמצעי של הדף, שלכאורה מבטא את תמצית החורבן – "שועלים הילכו בו" – הוא הביטוי לגאולה. מיקמתי אותו באמצע התמונה כדי לבטא שיהודי בכל מקום שהוא נמצא, ובכל תקופה שבה הוא חי אף בתקופות הקשות ביותר מרכז חייו, והשאיפה העיקרית המנחה אותו היא הרצון העז לבניית בית המקדש, בבחינת "ואף על פי שיתמהמה אחכה לו בכל יום שיבוא". התמונה מסובבת בפסוקים של נחמה כדי לטעת בנו את התקווה שהגאולה כבר פה. ומכאן להבנה שאנו נמצאים בפעמי משיח ולזכר כל הזמן את רחמי ה' עלינו להאמין בהשגחתו בכל רגע, בשדה הקרב, בזמן אזהרה, ליד טנק ברפיח או במקלט כי "כן אשקד עליהם לבנות ולנטוע".

מקורות/טקסטים

נ"ך "מקראות גדולות", ישעיהו

נ"ך "מקראות גדולות", ירמיהו

נ"ך, תהילים

תלמוד ירושלמי, יומא

תלמוד בבלי, מכות